

سخن سردبیر

Editorial

مجله دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان

دوره دهم، شماره دوم، تابستان ۱۳۹۰، ۸۲-۸۳

خطاهای شایع در ارجاع به منابع

Common Mistakes in Citing the References

محسن رضائیان^۱

M. Rezaeian

نویسندها مقالات علمی نیازمند آن هستند که در مقدمه، مواد و روش‌ها، بحث و نتیجه‌گیری مقاله خود از منابع معتبر و روزآمد استفاده نمایند [۱]. استفاده صحیح و به جا از منابع، باعث خواهد شد که خوانندگان با اطمینان بیشتری به مطالب مندرج در مقاله تحت مطالعه خود اعتماد نمایند. از همین رو، برای آن که نویسندها یک مقاله بتوانند اعتماد خوانندگان خود را جلب نمایند، باید از شیوه صحیح ارجاع به مهم‌ترین منابع مرتبط با موضوع تحقیقات خود بهره ببرند. با این وجود، شواهد و قرائن موجود [۲-۳] نشان می‌دهند که نویسندها یک مقاله علمی به ویژه نویسندها کار تازه کار در حوزه سلامت، به هنگام ارجاع به منابع مورد نظر، دچار خطاهای گوناگونی می‌گردند که در این سخن سردبیری به برخی از مهم‌ترین و شایع‌ترین این خطاهای به شرح زیر اشاره خواهیم نمود:

۱. عدم توجه به دستورالعمل نویسندها. یکی از مهم‌ترین خطاهایی که در ارجاع به منابع رخ می‌دهد آن است که نویسندها یک مقاله به دستورالعمل نویسندها مطلع نظر در زمینه شیوه ارجاع به منابع، توجه کافی را مبذول نمی‌نمایند. این نکته بسیار مهمی بوده که نه تنها موجبات نالمیدی سردبیر و داوران را فراهم می‌آورد، بلکه باعث می‌گردد که زمان بررسی یک مقاله بیشتر از موعده معمول به طول انجامد. از همین رو، برای پیشگیری از این خطای شایع، مطالعه دقیق و رعایت همه جانبه دستورالعمل نویسندها هر مجله در زمینه شیوه ارجاع به منابع بسیار ضروری است.
۲. استفاده بیشتر یا کمتر از حد معمول از منابع. برخی نویسندها به هنگام نوشتمن مقاله خود از تعداد کافی منابع بهره نمی‌برند بلکه یا بیشتر از حد معمول و یا کمتر از آن، به منابع مرتبط با موضوع تحقیق خود استناد می‌جوینند. اگرچه قانون دقیقی برای مشخص نمودن تعداد منابع یک مقاله وجود ندارد، اما اصل اساسی در این زمینه، استناد به مهم‌ترین منابع معتبر و مرتبط با موضوع تحقیق می‌باشد. برای پیشگیری از این خطای شایع، مرور دقیق و جامع متون توسط نویسندها به منظور شناخت مهم‌ترین منابع معتبر و مرتبط ضروری است.
۳. استفاده از منابع نسبتاً قدیمی. مشکل شایع دیگری که نویسندها مقالات علمی ممکن است مرتکب آن گردد، استفاده از منابع نسبتاً قدیمی است. اگرچه به هنگام پرداختن به سابقه موضوع مورد پژوهش می‌توان به منابع قدیمی استناد جست، اما در سایر قسمت‌های مقاله استفاده از منابع معتبر و روزآمد توصیه می‌گردد. از همین رو، استفاده از منابع نسبتاً قدیمی به

۱- دانشیار گروه آموزشی پزشکی اجتماعی، دانشکده پزشکی، دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان
تلفن: ۰۳۹۱-۵۲۳۴۰۰۳، دورنگار: ۰۳۹۱-۵۲۲۵۲۰۹، پست الکترونیکی: moeygmr2@yahoo.co.uk

عنوان یک نقطه ضعف مقالات علمی قلمداد شده که برای پیشگیری از آن، جستجوی به روز منابع و پایگاه‌های اطلاعاتی به هنگام نوشتمن مقاله توصیه می‌گردد.

۴. استفاده بیش از حد از منابع خاکستری. یکی دیگر از مشکلات شایع به هنگام استناد به منابع، استفاده بیش از حد از منابعی است که اصطلاحاً به منابع خاکستری (Gray references) معروف هستند. منابع خاکستری، منابعی هستند که مرور همتایان را پشت سر نگذاشته و عموماً مشتمل بر صفحات اینترنتی، پایان‌نامه‌ها، چکیده‌های مقاله‌های ارائه شده در همایش‌های علمی و مقالاتی می‌باشند که در روزنامه‌ها یا مجلات با اعتبار کم به چاپ رسیده‌اند. به منظور اجتناب از این خطای شایع، نویسنده‌گان باید استفاده از این منابع را در مقاله خود یا به طور کلی قدغن نموده و یا به حداقل ممکن تقلیل دهند.

۵. نقل قول ناقص یا اشتباه از منبع مورد نظر. مشکل شایع دیگری که هنگام استناد به منابع رخ می‌دهد و تشخیص آن از سایر مشکلات فوق دشوارتر نیز می‌باشد، آن است که گاهی اوقات، نویسنده‌گان موضوعی را به طور ناقص با حتی اشتباه از منبعی نقل می‌نمایند. علت رخ دادن این امر آن است که عموماً نویسنده‌گان، منبع مورد نظر را به دقت مطالعه نکرده و از همین رو برداشت ناقص و یا اشتباهی را از منبع مورد نظر خودشان گزارش می‌نمایند. از همین رو، به منظور مقابله با این مشکل توصیه می‌شود که تمامی منابع مورد استناد، به دقت توسط نویسنده‌گان مورد مطالعه قرار گرفته و نویسنده‌گان از استناد به منابعی که فقط خلاصه آن‌ها را در اختیار داشته‌اند و همچنین از استناد به منابعی که در مقالات مشابه استفاده شده است، خودداری نمایند.

۶. بالاخره، یکی دیگر از خطاهای شایع به هنگام استناد به منابع، عدم همخوانی بین شماره منبع در متن و شماره منبع در فهرست منابع می‌باشد. خطای شایع دیگر نیز استناد به شماره منبعی در متن است که این منبع در فهرست منابع ذکر نشده است. این‌گونه اشتباهات به این علت است که به هنگام تهیه یک مقاله، عموماً متن مقاله چندین بار دستخوش تغییر و بازنویسی می‌گردد که در این تغییرات ممکن است شماره منابع در متن تغییر کرده و یا به طور اتفاقی مشخصات کامل منبعی از فهرست منابع حذف گردد. تنها راه مقابله با این قبیل مشکلات، مطالعه دقیق و موشکافانه مقاله توسط تمام نویسنده‌گان است و حتی گاهی توصیه می‌گردد که نویسنده‌گان مقاله، از کمک همکار دیگری نیز برای بازبینی منابع خود بهره ببرند.

References

- [1] Rezaeian M. How to successfully leave behind the peer review process? *J Rafsanjan Univ Med Sci* 2008; 7(1): 1-4. [Farsi]
- [2] Johnson C, Green B. Submitting manuscripts to biomedical journals: Common errors and helpful solutions. *J Manipulative Physiol Ther* 2009; 32(1): 1-12.
- [3] Rezaeian M. Step by step article writing: An educational guide for health sciences specialists. Arak: Nevisandeh Publication. 2010. [Farsi]